

Lyhyt johdatus suomalaiseen urheilujournalismiin ja sen tutkimuksen historiaan

Urheilujournalismin historiallinen tutkimus Suomessa on yhä lapsen kengissä, jos sitä verrataan esimerkiksi saksalaiseen ja amerikkalaiseen tutkimusperinteeseen. Aiheesta on tehty vain muutamia vakavampia tutkimuksia Jyväskylän, Tampereen ja Oulun yliopistoissa. Urheilutoimittajien itsensä toimittamat historiikit paikkaavat aukkoa, mutta ei tietenkään tieteellisellä tarkkuudella tai systemaattisuudella. Saastamoisen (1965) ja Arposen (1986 ja 1991) toimittamissa teoksissa on korvaamatonta historiallista aineistoa aiheen tutkijoille. Miehet ovat lisäksi tehneet kulttuurihistoriallisesti arvokkaan työn tallentaessaan urheilutoimittajien työn historiaa näiden liiton (Urheilutoimittajien Kerho, myöhemmin liitto) historian kautta. Epäanalyyttisempi Urheiluneekerien juhlakäristys (1951) on jälkimmäisessä suhteessa yhtä tärkeä. Varsinaisista tutkimuksista kannattaa mainita lähinnä Pänkäläisen lisenasiaatti -työ (1991) urheilujournalismin historiasta sekä Natrin pro gradu (1988) samasta aiheesta. Molemmat työt käsittelevät lehdistöä, joten sähköisen median urheilujournalismia koskeva historiankirjoitus odottaa yhä tekijäänsä. Yleisradion tuore historiakaan ei valota aihe-alueita kuin muutamilla sivuilla. Tämä on esimerkiksi urheilun saamaan julkisuusmäärään nähden käsittämätöntä: eivät Tiilikaisen ja Noposen muistelmät korvaa analyyttistä tutkimusta urheilun istumisesta radioon ja televisioon. Vastaavasti aikakauslehdistön urheilujournalismia on tutkittu hyvin pinnallisesti ja satunnaisesti. Sen sijaan urheilulehdistöemme kehitys on kuvattu muun muassa Perkon (1991) artikkelissa vuosilukujen ja nimien tarkkuudella. Syvempään ja laajempaan analyysiin on toki tilaa tälläkin saralla.

Arposen vuonna 1986 toimittamassa teoksessa Suomen urheilutoimittajat on useita artikkeleita urheilutoimittajien työn ja yhdistystoiminnan historiallisista vaiheista. Tutkimuksellisesti parasta ovat eräät urheilutoimittajien omat artikkelit työkokemuksistaan: aineisto on korvaamatonta, sillä monet kirjoittajat ovat jo kuolleet. Tässä suhteessa Saastamoisen kuvaileva aineisto (1965) on yhtä arvokasta. Urheilutoimittajien liiton vuodelta 1991 oleva Arposen historiikki on sitten jo enemmän yhdistystoimintaan keskittyvä. Blomberg (1984) teki aikoinaan arvokkaan kartoituksen naistoimittajista, jotka ovat alalla vähemmistönä – kuten naisurheilijat julkisuudessa. Jokisen (1990) artikkeli, joka ei ole varsinainen tutkimus, ansaitsee huomiota sen vuoksi, että hän on niitä harvoja (nyt jo tosin entisiä) urheilutoimittajia, jotka ovat kriittisesti pystyneet arvioimaan työtään. Järvisen opinäyte (1993) on tässä suhteessa analyttisempi mutta myös käytännölle vieraampi. Kaikkiaan voidaan sanoa, että urheilujournalismin tutkimus on Suomessa ollut ohutta. Se on keskittynyt Jyväskylän (39) ja Tampereen (20) yliopistoihin ja suosituimmat tutkimusaiheet ovat olleet urheilulehdistö (19) ja -journalismin kieli (17). Yksittäisistä opinäytteistä kannattaa muistaa Röngän (1989) tutkimus urheiluosastojen eroista eräissä päivälehdissä, Kokon (1992) Matti Nykänen – ja Lukan (1993) Paavo Nurmi -kirjoittelun analyysi sekä Viljasen (1990) ja Virtapohjan (1996) sankaritutkielmat. Tiivistäen toimittajien omat tutkimukset, artikkelit sekä opinäytteet antavat seuraavanlaisen kuvan urheilujournalismita: Sen loivat urheilusta kiinnostuneet miehet urheilun erikoislehdistössä, josta tavat ja painotukset levisivät ensin päivälehdistöön, sitten radioon ja televisioon. Urheilujournalismita tuli kaavamaisista ja se on muuttunut lähinnä vain urheiluelämän muutosten, ei toimittajien aktiivisen valinnan myötä. Muutoskeskustelua kollegoiden kesken on kyllä käyty, mutta yleensä kritiikki on kohdistunut työoloihin (rutiinit ja työajat) sekä urheilun kielteisiin ilmiöihin (muun muassa menestymättömyys).

Ensimmäiset urheilutoimittajat olivat myös urheilun harrastajia, joko kilpailijoita tai järjestömiehiä, usein molempia. Tämä suhde löi leimansa urheilutoimittamiseen muun muassa siten, että toimittajien työn lähtökohdaksi tuli urheilun lähes kritiikittömän edistäminen. Kehitystä vahvisti se, että urheilu kytkeytyi Suomessa organisoiduttuaan kansallisiin tavoitteisiin (itsenäisyys-

Seppo Pänkäläinen

Lyhyt johdatus suomalaisen urheilujournalismin ja sen tutkimuksen historiaan

raistelu ja sotilaskunto). Tämäkin perinne elää yhä: Mika Häkkinen menestymisen formulakuljettajana saksalais-brittiläisessä talissa on urheilujutuissa nimenomaan suomalaisen itsetunnon vahvistamista, ei niinkään taitavan kansainvälisen tallitoiminnan analyttistä kuvausta. Suomalaisen median suhtautuminen Häkkinen kilpailuun lähtee siitä, että ainoa oikea asennoituminen on olla Häkkinen kannattaja hänen tavoitellessaan maailmanmestaruutta.

Toinen merkittävä piirre, joka urheilujournalismiin tarttui heti, on sen konkreettisuus. Vaikka aivan ensimmäisissä urheilujutuissa alan erikoislehdistössä jouduttiinkin kuvailemaan suomalaisille vieraita lajeja ja sääntöjä, tavaksi tuli nopeasti kuvailla nimenomaan suorituksia. Tähän vaikutti varmasti se, että urheilu on konkreettista toimintaa, jota voi havainnoida. Siihen vaikutti kuitenkin myös se, että urheilujournalismista tuli 7-päiväiseksi muuttuneiden päivälehtien tärkeä uutisaihe. Mikä olikaan luontevampaa kuin kuvailla seuraavan päivän lehdessä sunnuntainen jalkapallo-ottelu, jossa ratkottiin Suomen mestaruutta tai yleisurheilutapahtuma, jossa rikottiin ennätyksiä. Tapa ei ole vieras muullekaan journalismille, mutta urheilujournalismissa se on korostunut. Perinne on muuttunut lähinnä siten, että puhtaan kuvailun sijaan toimittajat käyttävät yhä enemmän urheilijoiden haastatteluja sekä analysointia. Edellistä tapaa on kiihdyttänyt kulttuurinen kehitys, jossa urheilijoista on tullut "arkielämän sankareita". Taustalla on kuitenkin myös kulttuurillemme tyypillinen tapa korostaa yksilöitä.

Urheilujournalismin kolmanteen merkittävään piirteeseen, kaavamaisuuteen on useita syitä. Paukun pro gradussa (1978) esitetään näistä syistä ehkä tärkein. Urheilutoimittajat ovat olleet ja ovat osin edelleen melko huonosti koulutettuja. Heikko yleis- ja välinekoulutus luo huonon pohjan ammatilliselle kehitymiselle, vaikka toimittaja olisi kuinka hyvin perillä urheilusta. Koulutus heijastui pitkään myös urheilutoimittajien heikkona itsetuntona: ammattiyhdistystoiminta keskittyikin aluksi ammatillisen tunnustuksen saamiseen työnantajilta. Kaavamaisuuteen vaikuttaa lisäksi se, että urheilutoimittajat ovat aina työskennelleet lähellä urheilun toimijoita (Rask 1985 ja Savela 1991). Näin ollen he ovat ehkä muita toimittajia enemmän sidoksissa kohteeseensa. Ja urheilu itsessään on tunnetusti kaavamaisista (säännöt) ja konkreettista (kilpailutapahtumat). Viime aikoina urhei-

Seppo Pänkäläinen

Lyhyt johdatus
suomalaiseen ur-
heilujournalismiin
ja sen tutkimuksen
historiaan

lutoimittajien päiväjärjestystä ovat kuitenkin järkyttäneet ilmiöt, kuten seurojen muuttuminen liikeyrityksiksi, jotka pakottavat urheilutoimittajat muutoksiin. Olen toisaalla kuvannut tätä kehitystä siten, että **urheilujournalismista** on siirrytty yhä enemmän **urheilujournalismiin**.

Kun urheilujournalismi on kaavamaisista ja perinteitä kunnioittavaa, sen tuottamat sisällöt on helposti koodattavissa: Urheilutoimittajat keskittyvät miesten kilpa- ja huippu-urheiluun vaieten lähes kokonaan niin sanotusta kunto-, kansalais- ja koulu-
laisliikunnasta. Naiset nousevat esille lähinnä vain ”voittajamiesten” rooleissa. Urheilutoimittajat myös keskittyvät kansallisesti suosituimpiin lajeihin mutta kliimaksina on aina suomalaisurheilijan kansainvälinen menestyminen (poikkeuksena pesäpallo). Konseptiossa on vähän tilaa uusille lajeille, vammaisurheilulle tai millekään, mikä ei täytä uutiskynnyksen ylittävää menestyskriteeriä. Tällainen Tuhkimo-tarina oli syksyllä 1998 jalkapalloseura HJK:n pääseminen mukaan Mestareiden liigaan. Toistaiseksi julkisuudessa käsittelemätön analyysi tilanteesta on, että menestyvä jalkapallo syrjäyttäisi menestyvän jääkiekon suomalaisessa mediassa.

Kunkin maan urheilujournalismissa on kansallisia piirteitä, mutta urheilujournalismissa on paljon myös kansainvälisiä piirteitä. Urheilujournalismi on kaikkialla kilpa- ja huippu-urheilupainotteista sekä maskuliinista (sekä tekijät että kohteet ovat pääosin miehiä). Kussakin maassa on suosikkilajinsa, joita media seuraa muita lajeja tarkemmin ja enemmän. Lajit kuitenkin vaihtelevat jonkin verran valtioittain, niinpä esimerkiksi jalkapallo on valtalaji useissa maissa, ei kuitenkaan Suomessa. Intiassa kansan hullaa kriketti, Espanjassa härkätaistelua pidetään urheiluna, vanhassa Neuvostoliitossa puolestaan saattoi shakinpelaaja olla Vuoden Urheilija jne. Urheilutoimittajissakin on paljon yhteistä. Useissa kulttuureissa toimittajilla on tai on ollut omakohmainen suhde urheiluun. Tämä perinne on kuitenkin häviämässä. Samalla häviää se tosiasia, että urheilutoimittajaksi hakeutuu yleensä alalla muita toimittajia vähemmän koulutusta saaneita. Hyveenä urheilutoimittajien parissa pidetään kuitenkin yhä sitä, että toimittaja pitää urheilusta. Yhteistä on sekin, että urheilu on erittäin suosittu sisältöaines: sitä kuluttavat mielellään ennen kaikkea keski-ikäiset sanomalehtien mieslukijat ja tv-katsojat.

Jo edellä oli puhetta siitä, että sähköisten viestimien urheilu-

Seppo Pänkäläinen

Lyhyt johdatus
suomalaiseen ur-
heilujournalismiin
ja sen tutkimuksen
historiaan

historia on Suomessa lähes kirjoittamaton luku. Tätä voidaan pitää syntyinä, sillä nykyisin urheilujulkisuuden marssijärjestyksen määrää usein juuri televisio. Ei ole tavatonta, että urheilukilpailun aikataulu määräytyy kisan televisioivan yhtiön toiveiden mukaan. Tai, että televisio lanseeraa julkisuuteen uuden lajin, josta nopeasti tulee olympiaperheen jäsen ja urheiluvälinetuottajien unelma. Televisio on lisäksi muuttanut useiden lajien sääntöjä sekä tehnyt urheilijoista monessa suhteessa viihdetaitelijoihin verrattavia artisteja. Englannissa jalkapalloseura Manchester Unitedin siirtyminen mediayhtiölle on hyvä esimerkki urheilun ja kustannuspääoman modernista parisuhteesta.

Tennis otti käyttöön niin sanotun tie break-säännön, koska tennisottelun kesto oli – ja on tietenkin edelleen – vaikea ennakoida. Kun urheiluohjelman pituutta ei tiedetä, sitä on vaikea sijoittaa ohjelmakaavioon. Ongelman kanssa painiskelee Suomessa erityisesti pesäpallo, joka onnistui tuotteistamaan lajinsa vetopelien osalta, mutta jolla yhä on suuria vaikeuksia mahtua televisioon. Vaikka laji itsessään olisikin suosittu ja seurattu, televisio näyttää olevan monille lajille (Suomessa lajiliitoille) siunauksellisuuden lähde. Tämän vuoksi nyt myös lentopallo, jonka harrastajat toisaalla aina muistuttavat lajin olevan maailman harrastetuimpia, on muuttamassa pistelaskusysteemiään niin, että ottelujen kestosta tulisi televisioystävällisempi. Lentopallon ongelmanahan on ollut, että ottelut ovat kestäneet reilusta puolesta tunnista jopa kolmeen tuntiin.

Myös jääkiekon sudden death -systeemi on sovellusta televisioinnista, mutta ennen kaikkea niin, että äkkikuolema tuo lajiin dramatiikkaa. Mäenlaskun käännetty hyppyjärjestys toisella kieroksella hoitaa samaa tehtävää. Hiihdon takaa-ajokilpailu puolestaan on paitsi yritys tehdä murtomaahiihdosta aiempaa mielenkiintoisempi tapahtuma paikan päällä olevalle yleisölle, myös yritys tehdä lajista televisionomaisempi. Kun katsoja näkee hiihtäjien väliset erot heti, hänen on helpompi seurata kisa. Lisäksi voittajan selville saaminen ”tässä ja nyt” luo draaman, jota televisio väliseenä korostaa. Vastaavasta syystä ovat suunnistajat siirtymässä metsistä kaupunkeihin niin sanottuihin puistokisoihin. Television on erittäin vaikea tehdä suunnistuskilpailusta mielenkiintoista metsässä. Puistokisat sen sijaan voidaan televisoida useammalla kameralla, jolloin pienemmälle alueelle sijoittuvat intensiivisemmät tapahtumat tekevät lajista – mahdollisesti –

Seppo Pänkäläinen

Lyhyt johdatus
suomalaiseen urheilujournalismiin
ja sen tutkimuksen
historiaan

mielenkiintoisemman. Joskus sentään televisiokin saa nenilleen: jääkiekon SM-liiga ei hyväksynyt tv-ruudussa paremmin näkyvää valokiekko kauden 1998–1999 ”viralliseksi pommipijaksi”.

Televisio on vaikuttanut urheiluun toisellakin tavalla. Esimerkiksi kansainvälinen olympiakomitea oli vielä 1970-luvun alussa talousvaikeuksissa, joista se selvisi muun muassa tv-sopimuksilla. Televisio onkin muuttanut tärkeimmät urheilutapahtumat tuotteeksi, jota myydään niin kuin mitä tahansa ohjelmaformaattia. Televisiointi vaikuttaa tällöin kisojen aikatauluun, kestoon ja moneen muuhun tekijään. Yhdysvalloissa on jopa käynyt niin, että amerikkalaisen jalkapallon finaalisarjan ottelu on aloitettu uudestaan, kun television katsojat eivät nähneet niin sanottua kick offia sen päälle ajettujen mainosten vuoksi. Nykyisin amerikkalaisessa jalkapallossa tuomari voi viheltää tuomaripallon eli pelin poikki silloin, kun ohjelman televisioiva yhtiö sitä mainoskatkon vuoksi haluaa.

Tuotteistaminen näkyy ainakin kahdella tavalla. Toisaalla kansallisilla kanavilla perinteisesti nähdyt urheilutapahtumat, kuten Suomessa Englannin valioliigan ottelut, saattavat siirtyä yksinoikeussopimuksilla kansainvälisille tv-yhtiöille, jotka myyvät niitä takaisin kansalliselle yleisölle omaa jakelukanavaansa pitkin (muun muassa Canal+). Toisaalla kansalliset tv-yhtiöt saattavat itse ryhtyä tuotteistamaan lajia. Esimerkiksi Suomessa MTV 3 on ostanut itselleen oikeudet jääkiekkoon, pesäpalloon ja jalkapalloon. Näiden lajien ympärille yhtiö on sitten rakentanut ohjelmakokonaisuuden (muun muassa Futis Forum ja Hockey Night), jossa myydään kanavaa itseään siinä missä lajiakin. Ohjelmapaketti tuottaa muun muassa yleisökilpailuja. Vastaavasti Yleisradio rakentaa nykyisin olympialaisten, jääkiekon MM-kisojen ja yleisurheilun arvokisojen ympärille ohjelmakokonaisuuden, jossa varsinainen kilpailutapahtuma on enää osa. Yleisradionkin tapauksessa keinoa voidaan pitää kaupallisena, yrityksenä viihdyttää yleisöä nykyaikaisin keinoin. EU selvittää parhailaan, miten kansallisesti merkittäviä urheilutapahtumia tulisi ehkä suojata kaupankäynniltä.

Televisio on vaikuttanut paitsi urheilulajien luonteeseen ja kilpailutapahtumiin myös urheilun muihin toimijoihin. Televisiointioikeudet ovat usein menestyvien liigojen ja sarjojen käytövoimana. Tällöin menestyvimmat sarjat keräävät myös suurimmat rahat. Näiden sarjojen menestyksekkäimmistä seuroista tu-

Seppo Pänkäläinen

Lyhyt johdatus suomalaisen urheilujournalismin ja sen tutkimuksen historiaan

lee samalla rikkaimpia seuroja, jolloin niiden toimintaedellytykset paranevat. Seurauksena saattaa olla, että kansallisella tasolla menestyvät jatkossa enää vain ne seurat, joilla on riittävät taloudelliset ja organisatoriset resurssit. Jos talous jatkossa määrittää urheilutoimintaa yhä enemmän, mahdollisia voivat olla myös niin sanotut suljetut sarjat, jolloin urheilusta putoaa yksi urheilullinen elementti, kilpailu sarjapaikan säilyttämisestä ja noususta, pois. Tämä saattaisi vaikuttaa vanhempien penkkiurheilusukupolviin suhtautumiseen sekä pienempien ja köyhempien seurojen motivaatioon jatkaa toimintaa. Joka tapauksessa suurimmat seuramat saavat aina myös parhaan mediakattavuuden, kuten Suomessa Jokerit. Eurooppaan parhaillaan puuhattava jalkapallon Superliiga on yritys ylittää kansalliset rajat tavalla, jota aiemmin ei ole kokeiltu. Kokeilun malli tulee Yhdysvaltain NHL:stä, jossa kuitenkin on erilainen kansallinen pohja kahden valtion yhteiselle jääkiekkoliigalle. Superliiga heikentäisi onnistuessaan kansallisia sarjoja ja murtaisi vanhaa eurooppalaista jalkapalloperinnettä.

Kaikkeen tähän ei tietenkään ole syypanä televisio, mutta urheilun kehityksessä on elementtejä, kuten urheilun viihteellistyminen, joita voisi paremmin selittää television väline- ja historiantuntemuksella. Tämänkin vuoksi on sääli, ettei Suomesta löydy alan tutkimusta Valjasen pro gradua (1992) ja Hietalan artikkeleita (1990) enempää (katso kuitenkin myös Luukkanen 1981, Yleisradio 1991 sekä Yleisradion... 1996). Olen toisaalla arvioinut, että urheiluliike joutuu vielä toisenkin kerran arvioimaan, kuinka pitkälle se voi median ehdoilla muuttaa perinteisen urheiluelämän sisältöjä.

Jonkin verran paremmin tunnemme ja ymmärrämme kansallista urheilulehdistöämme, koska sitä on tutkittu. Onneksi näin, sillä urheilun erikoislehdistö on kaikissa maissa ollut urheilujournalismin perusta. Suomessa 1800-luvun lopulla ensimmäiset urheiluaktivitit ryhtyivät puuhaamaan – paitsi urheilun keskusjärjestöä – myös erikoislehtiä harrastuksensa puolesta puhujaksi. Kun urheilu ei vielä ollut tunnettua, urheiluliike tarvitsi lehtiä, jotka kertoivat kansalaisille lajeista ja niiden säännöistä. Rekrytoinutkin alalle tapahtui urheilutietämyksen ja -ystävyyden perusteella: Sulo Kolkka esimerkiksi toi urheilujournalismin Grand Old Manin Harri Eljangon Urheilulehteen. Urheilulehdissä oppinsa saaneista toimittajista osa siirtyi sitten myöhem-

Seppo Pänkäläinen

Lyhyt johdatus
suomalaiseen urheilujournalismiin
ja sen tutkimuksen
historiaan

min joko päivälehtiin (Kolkka Helsingin Sanomiin) tai radioon (Martti Jukola) vieden näin eteenpäin urheilujournalismin perinnettä.

Koska Suomen Urheilulehti on yksi maailman vanhimmista urheilulehdistä, on ilo todeta, että urheilulehdistömme päävaiheet on tallennettu kiitettävästi. Arponen esimerkiksi on kirjoittanut useita artikkeleita Urheilulehdestä (muun muassa 1997). Vastaavasti Perko (1991) on kirjoittanut koko urheilulehdistömme lyhyen historian. Tieteellisempi analyysi urheilulehdistömme vaiheista tosin vielä puuttuu. Puutetta kompensoi hieman se, että Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisessä tiedekunnassa on tehty lukuisia opinnäytetöitä urheilun erikoislehtien sisällöistä. Koska suomalainen urheiluelämä oli pitkään jakautunut kahteen ideologiseen leiriin, on hyvä, että myös työväen urheilulehdistöä muokanneet ovat panneet ajatuksiaan ja tekojaan paperille. Näistä artikkeleista välittyy tunne, että vaikka etäisyyttä porvarilliseen urheiluliikkeeseen pidettiinkin, urheilukokemukset molemmissa leireissä olivat alusta alkaen samankaltaisia.

Lähteet

- Arponen, Antti O (toimittanut), Suomen urheilutoimittajat 1986. Lappeenranta 1986.
- Arponen, Antti, Amatööreistä ammattilaisiksi. Urheilutoimittajien Liitto 1931–1991. Lappeenranta 1991.
- Arponen, Antti O, Satavuotias Suomen Urheilulehti. Teoksessa Halmesvirta, Anssi – Jokela, Heikki; Se toinen Paavo Nurmi – ja varjoon jääneet. Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 1997. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä 1997, s. 171–181.
- Blomberg, Hilla, Nainen urheilutoimittajan. Pro gradu -tutkielma. Liikunta-suunnittelun laitos. Jyväskylän yliopisto 1984.
- Heinilä, Kalevi, Urheilu – ihminen – yhteiskunta. Jyväskylä 1974.
- Hemánus, Pertti, Urheilujournalismi ja huippu-urheilu: heijastussuhde vai symbiosi? Teoksessa Liikunta ja tiede (1) 1981, s. 10–12.
- Hietala, Veijo, Urheiluohjelmat. Teoksessa Hietala, Veijo; Teeveen merkit. Television lukutaidon aakkoset. Oy Yleisradio Ab, opetusjulkaisut. Vaasa 1990, s. 36–46.
- Jokinen, Jouko, Urheilussa ei ole järkeä. Teoksessa Tasavaltaa vahtimassa. Helsingin Sanomalehtimiesyhdistys – Helsingfors Journalistförening 1920–1990. Helsinki 1990, s. 77–81.
- Järvinen, Henry, Suomalaisen urheilutoimittajan työ-, liikunta ja urheilu-

Seppo Pänkäläinen

Lyhyt johdatus
suomalaiseen ur-
heilujournalismin
ja sen tutkimuksen
historiaan

- käsityksiä. Pro gradu -tutkielma. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto 1993.
- Kokko, Pasi, Nykäs-journalismin myytit. Pro gradu -tutkielma. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto 1992.
- Lukka, Juhani, Erään suomalaisen urheilijamyytin synty: suomalaisten sanomalehtien vuosina 1922–26 välittämä kuva juoksija Paavo Nurmesta. Pro gradu -tutkielma. Suomen historian laitos. Turun yliopisto 1993.
- Luttkanen, Eeva, "Iltajumppa"-nimisen tv-ohjelman katseleminen ja siihen osallistuminen. Pro gradu -tutkielma. Liikuntakasvatuksen laitos. Jyväskylän yliopisto 1981.
- Natri, Kaisa, Urheilukirjoitukset suomalaisissa sanomalehdissä vuosisadan alussa. Pro gradu -tutkielma. Suomen historian laitos. Jyväskylän yliopisto 1988.
- Paukku, Päivi, Urheilutoimittajan ammattikuva alan koulutuksen suunnittelun tukena. Laudaturtyö. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto 1978.
- Perko, Touko, Iäkäs urheilulehdistömme. Teoksessa Suomen lehdistön historia (9). Aikakauslehdistön historia. Erikoisaikakauslehdet. Jyväskylä 1991, s. 217–261.
- Puronen, Jouni, Urheilujournalismi urheilun ja yhteiskunnan välisen suhteen kuvaajana ja peittäjänä. Pro gradu -tutkielma. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto 1981.
- Pänkäläinen, Seppo, Urheilujournalismin synty ja kehitys suomalaisessa päivälehdistössä ennen vuotta 1945. Kuningas jalkapallon julkisuustarina. Lisensiaattityö. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto 1991.
- Rask, Regina, Suomalaiset urheilutoimittajat huippu-urheilun järjestelmässä. Pro gradu -tutkielma. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto 1985.
- Rönkä, Matti, Sanomalehtien urheiluosastojen tavoitteista ja niiden toteutumisesta. Pro gradu -tutkielma. Tiedotusopin laitos. Helsingin yliopisto 1989.
- Saastamoinen, Frans (toimittanut), Suomen urheilutoimittajain liitto 1931–64. Helsinki 1965.
- Savella, Juha (1991), Urheilutoimittaja ja huippu-urheilun järjestelmä: laji- niilon pitkä tie analytikoksi. Pro gradu -tutkielma. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto 1991.
- Urheiluneekerien juhla-käristys, Urheilutoimittajain Kerho ry:n 20-vuotisjulkaisu. Eino Jäntti ja Jaakko Kahila (toimittaneet). Helsinki 1951.
- Valjanen, Pirjo, Television urheilusirkus. Television ja urheilun kenttien keskinäinen suhde. Pro gradu -tutkielma. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto 1992.
- Vestergård, Anders, Hur få en mera kompetent sportjournalistik? SSKH Meddelanden N:o 25. SSKH vid Helsingfors Universitetet 1992.
- Viljanen, Sari, Urheilun sankaritarinat – sanomalehden urheilu-uutisten narratologista analyysyä. Pro gradu -tutkielma. Viestintätieteiden laitos. Helsingin yliopisto 1990.
- Virtapohja, Kalle, "Se on siinä!" Tutkimus jääkiekon maailmanmestaruudesta, mediasta ja urheilusankaruuden tuottamisesta. Lisensiaattityö. Viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto 1996.
- Oy Yleisradio Ab:n tutkimus- ja kehitysosasto (1991): Urheilu televisiossa 1987–1990. Tutkimusraportti (1) 1991. Toimittanut Seija Nurmi. Helsinki 1991.

Seppo Pänkäläinen

Lyhyt johdatus suomalaiseseen urheilujournalismiin ja sen tutkimuksen historiaan

Yleisradion historia (1), vuodet 1926–1949 (1996): Perustamisesta talvisotaan. Urheiluohjelmat. Toimittanut Eino Lyytinen. WSOY 1996, s. 103–108.
Yleisradion historia (2), vuodet 1946–1996, Aikansa oloinen. Radio tuo kisat kotiin toimittanut Raimo Salokangas. WSOY 1996.

Seppo Pänkäläinen

Lyhyt johdatus
suomalaiseen ur-
heilujournalismiin
ja sen tutkimuksen
historiaan